

Ətraf mühitə dair məlumatların bölüşdürülməsi və yayılması

**Ölkə üzrə ətraf mühitin inkişaf səviyyəsinə dair hesabat: Azərbaycan
Yol Xəritəsi**

2020-ci ilin iyun ayı

**Avropa Ətraf Mühit Agentliyi ilə müqavilə əsasında
PricewaterhouseCoopers Şirkəti tərəfindən hazırlanmışdır**

Hüquqi bildiriş

Bu hesabatın məzmunu 3437 / R0-ENIE / EEA.57335 sayılı Avropa Ətraf Mühit Agentliyi (AƏMA) ilə xidməti müqavilə əsasında PricewaterhouseCoopers tərəfindən hazırlanmışdır və heçdə mütləq şəkildə Avropa Komissiyasının və ya Avropa Birliyinin digər qurumlarının rəsmi fikirlərini əks etdirmir. Avropa Ətraf Mühit Agentliyi və ya Agentlik adından çıxış edən istənilən şəxs və ya şirkət bu hesabatda olan məlumatın istifadəsinə görə məsuliyyət daşımır.

Bu hesabat PricewaterhouseCoopers tərəfindən yol xəritəsinin hazırlanması və ətraf mühitə dair məlumatların milli elektron idarəetmə/açıq məlumat prosesləri və platformalarına inteqrasiyası üçün mümkün və praktik vasitələrin müəyyənləşdirilməsi layihəsi çərçivəsində hazırlanmışdır.

Bu tədbir “ENI SEIS II East 2016-2020” layihəsi çərçivəsində həyata keçirilir. Hesabat 2018-ci ildə hazırlanmış və 2019-cu ilin ərzində yenilənmişdir. Bu, 2019-cu ilin mart ayında Kiyevdə keçirilmiş regional görüşdən sonra ilk dəfə, 2019-cu ilin sentyabr ayında keçirilən dəyirmi masadan sonra isə ikinci dəfə təhlili edilmişdir. Hesabat 2020-ci ilin yanvar ayında Azərbaycanda dövlət qurumları tərəfindən şərh edilmişdir.

Hazırkı hesabat bu hesabatda ətraflı şəkildə təsvir edilmiş ictimaiyyətə açıq olan müxtəlif mənbələrdən əldə edilmiş və ya əldə edilmiş məlumatları ehtiva edir və ölkədəki ətraf mühit məlumatlarının, açıq məlumatların və elektron hökumətin hərtərəfli təhlili olmaq məqsədi daşımır, bu, milli ekoloji məlumatların strukturunu formalaşdıran əsas elementlərin toplusudur.

Yol Xəritəsi¹

Ümumiyyətlə, ardıcıl və effektiv açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatların idarə edilməsi və yuxarıda göstərilən ümumi problemlərin həlli üçün Azərbaycana bəzi əsas elementlərə diqqət yetirməsi tövsiyə olunur. Qısaca, diqqət aşağıdakılara yönəldilməlidir:

- **Siyasi (əsas) tədbirlər:**
 - *Uzunmüddətli rəqəmsal tədbirlər planı:* elektron və açıq məlumatlar üzrə tədbirlər planı işlənib hazırlanmalıdır. Bu tədbirlər planı milli elektron hökumət və açıq məlumat portallarının əhatə dairəsini, idarə edilməsini və maliyyələşdirilməsini, eləcə də dövlət qurumları və ictimaiyyət üçün rəqəmsal maarifləndirmə fəaliyyətini təmin etməlidir. Beləliklə, bütün iqtisadiyyat spektr boyunca əvvəlki tədbirlər və layihələrdən əldə olunan bütün mövcud nəticələr və qabaqcıl təcrübələr qiymətləndirilməli və həyata keçirilməlidir.
 - *Ümumi qarşılıqlı əlaqə çərçivəsi:* ölkə qarşılıqlı əlaqə çərçivəsinə və ya ən azı təməlinə sahib olmalıdır. Xüsusilə ekoloji məlumat sisteminin (sistemlərinin) yaradılması və hamar inteqrasiya / ətraf mühit məlumatlarının mübadiləsi təmin edilməsi üçün tələb olunur.
 - *Açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumat sahəsində yol xəritəsi:* bu yol xəritəsi ətraf mühitə dair məlumat mübadiləsi və yayılması üçün əsas məqsədləri ehtiva etməlidir.
- **Hüquqi tədbirlər:**
 - *Ətraf mühitə dair məlumatların müntəzəm toplanması, mübadiləsi və yayılmasının həyata keçirilməsinə nəzarət üçün tətbiqetmə mexanizmləri.*
- **Texniki tədbirlər:**
 - *Elektron hökumət, açıq məlumatlar və coğrafi portallar:* ölkədə effektiv elektron hökuməti, açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatlar portalları olmalıdır və həmin portallarda ətraf mühitə dair məlumatlar məkan atributları ilə bölüşdürülə /paylana bilər. Eyni zamanda, həmin portallarda xidmətlər yaradıla bilər.
 - *Beynəlxalq standartların tətbiqi:* AB, Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı (ISO), Dünya Meteoroloji Təşkilatı, Açıq Geoməkan Konsorsiumu, Milli Standartlar və Texnologiya İnstitutu, eləcə də standartların işlənib hazırlanmasına görə cavabdeh olan digər beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən hazırlanmış standartlardır. Bu standartlar informasiya sistemi, metaməlumatlar və qarşılıqlı əlaqə standartlarının hazırlanması sahələrinə uyğunlaşdırıla və həmin sahələrdə tətbiq edilə bilər.

Bu elementlərin bəziləri, eləcə də ətraf mühitə dair məlumatları ehtiva edən digər portallar Azərbaycan Respublikasında (məs.: Açıq Məlumatlar Portalı) artıq mövcuddur. Buna baxmayaraq, bu elementlərə ətraf mühitə dair məlumat mübadiləsi və yayılması baxımından baxmaq və lazım olduqda yeniləmək tövsiyə olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu elementlər davamlı inkişafdadır; və buna görə dövrü olaraq nəzərdən keçirilməlidir.

Yol xəritəsinin həyata keçirilməsi üçün metodoloji prinsiplər

Aşağıdakı bölmədə verilmiş yol xəritəsi açıq məlumat və ətraf mühitə dair məlumatlar sahəsinin daha da inkişaf etdirilməsi üçün əsas sahələri əks etdirir. Bu, həmçinin aşağıdakı SEIS sütunlarına uyğun olaraq təşkil edilmiş təkmilləşdirməyə dair tövsiyələr və təklif olunan fəaliyyətlər təqdim olunur: mündəricat, infrastruktur və əməkdaşlıq.

Ölkənin bu çətin sahədə uğuru və çevik irəliləyişi əhəmiyyətli dərəcədə aydın prioritetlərin müəyyən edilməsindən, çoxsahəli komandadan və nəticələrin müntəzəm monitorinqindən və tənzimlənməsindən asılıdır. Bundan əlavə, nəzərdən keçirilmə üçün təklif olunan bir və ya bir neçə sahədə tədricən irəliləyiş

¹ Təklif olunan yol xəritəsi 12 Noyabr 2019-cu ildə Kopenhagendə keçirilmiş 4-cü "ENI SEIS II East" Layihəsinin İdarəetmə Komitəsinin iclasında təqdimat nəzərə alınaraq yenilənmişdir. Təqdimatlar bu veb saytlarda mövcuddur: <https://eni-seis.eionet.europa.eu/east/areas-of-work/communication/events/project-related-events/4th-eni-seis-ii-east-project-steering-committee-meeting>

əldə edildiyinə görə, yol xəritəsinin aktuallığının qorunub saxlanması və ölkənin əsas prioritetlərinə diqqətin yetirməsi məqsədilə yol xəritəsi təkmilləşdirilməli, ona yenidən düzəlişlər və ya əlavələr edilməlidir.

Təklif olunan tədbirlərin milli səviyyədə həyata keçirilməsini dəstəkləmək üçün ümumi prosesə rəhbərlik və nəzarət edəcək çoxsahəli komandanın yaradılmasından başlamaq tövsiyə olunur. Bu tədbirlər ölkənin elektron hökumətini, açıq məlumatları və ətraf mühit strategiyalarını dəstəkləmək və inkişaf etdirmək üçün prioritetləşdirilməli və həyata keçirilməlidir. Bundan əlavə, Bundan əlavə, bu proses ayrılıqda aparılmamalıdır. Əksinə, bu tədbirlər digər ölkələr və təşkilatlar tərəfindən bu sahədə əldə edilmiş geniş təcrübə, eləcə də geniş regional mübadilə və beynəlxalq əməkdaşlıq kontekstini nəzərə alınmaqla, həyata keçirilməlidir.

Təklif olunan tədbirlər qərarların qəbul edilməsinin müxtəlif səviyyələrində və elm sahələri üzrə xüsusi qurumlar tərəfindən həyata keçirilməlidir. Bu baxımdan tədbirlər üç böyük kateqoriyaya bölünür: siyasi, hüquqi və texniki tədbirlər. Bu kateqoriyalar rəng sxemi ilə göstərilir (aşağıdakı cədvəldə verilmişdir). Çoxsahəli strukturu nəzərə alaraq, onlar hər bir tədbirin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan qabaqcıl təcrübə və ya qərarların qəbul edilməsi səviyyəsinin göstərməsinə yönəldilib.

Cədvəl 1. Yol xəritəsinin tədbirlərinin rəng sxemi üzrə şərti işarələr

Rəng	Tədbirin növü	Təsvir
	Siyasi	Bu kateqoriyaya aid tədbirlər, müəyyən strategiya və siyasətlərin hazırlanmasını və milli səviyyədə ümumi siyasət çərçivəsinə inteqrasiyasını əhatə edir. Onlar aydın və ölçülən hədəflərin yaradılmasını, eləcə də strategiyaların və siyasətlərin həyata keçirilməsinə nəzarəti ehtiva edir. Bundan əlavə, ətraf mühit daxil olmaqla, müxtəlif sahələrdə açıq məlumatlar və elektron idarəetmə üzrə çoxsahəli iş baxımından, onlar nəzarət, koordinasiya və digər təşkilati məsələləri nəzərdə tutur.
	Hüquqi	Bu kateqoriyaya aid tədbirlər, ətraf mühitə daxil olmaqla müxtəlif sahələrdə açıq məlumatlar və elektron idarəetmə sahəsində normativ qanunvericilik aktların, təlimatların və metodologiyaların hazırlanmasından sonra yeni və ya mövcud qanunvericiliyin hazırlanmasını və ya yenidən nəzərdən keçirilməsini əhatə edir. Hüquqi tədbirlərə idarəetmə sisteminin yaradılması, öhdəliklərin aydın şəkildə bölgüsünün təmin edilməsi və qanunvericilikdə nəzərdə tutulan öhdəlikləri üzrə icarə mexanizmlərinin təklif edilməsi daxildir.
	Texniki	Bu kateqoriyaya aid tədbirlər texniki vasitələrin, metodologiyaların və prosedurların qəbulunu və/və ya işlənilməsinin hazırlanmasını, eləcə də zərurət yarandıqda, beynəlxalq standartların milli səviyyədə tətbiqini və qəbul edilməsini əhatə edir. Bu tədbirlər həmçinin texnoloji təşəbbüslərin uğurlu tətbiqini və davamlılığını təmin etmək üçün yeni ixtisasların işlənilməsinin hazırlanmasını və mütəxəssislərin təlimini əhatə edir.

Ölkədə baş verən son siyasət, hüquqi və texnoloji dəyişikliklər nəzərdən keçirildikdən sonra Azərbaycana yol xəritəsində təklif olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi tövsiyə edilir. Aşağıdakı cədvəldə təyin olunmuş müxtəlif prioritetlərlə tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün tövsiyə olunan müddət təklif olunur. Bu sahənin çox dinamik olduğunu nəzərə alaraq, təklif olunan müddət perspektivləri qısaldıla bilər.

Cədvəl 2. Tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün tövsiyə olunan müddət

Prioritet	Tədbirin həyata keçirilməsi üçün tövsiyə olunan müddət
Yüksək	Növbəti 1-3 ildə

Orta	Növbəti 3-5 ildə
Aşağı	Növbəti 5 il ərzində

Bu yol xəritəsində təklif olunan prioritetlər 2018-2020-ci illər ərzində alınmış və toplanmış məlumatlara əsaslanmışdır. Tədbirin həyata keçirilməsindən, siyasətdə, qanunvericilikdə və ya texnologiyadan baş verməmiş dəyişikliklərə asılı olaraq təklif olunan prioritetlər dəyişə bilər. Təklif olunan tədbirlərin effektiv həyata keçirilməsini və onların aktuallığını təmin etmək üçün tədbirlərin mütəmadi monitorinqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

“Ətraf mühitə dair məlumatların bölüşdürülməsi və yayılmasını dəstəkləmək üçün açıq məlumatlar və electron hökumətin qabaqcıl təcrübələri” üzrə hesabat

Yol xəritəsində təklif olunan tədbirlərin həyata keçirilməsini “Ətraf mühitə dair məlumatların bölüşdürülməsi və yayılmasını dəstəkləmək üçün açıq məlumatlar və electron hökumətin qabaqcıl təcrübələri” adlı Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabat dəstəkləyir (qısaca Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabat). Bu hesabat hazırkı layihənin ayrılmaz hissəsidir və yol xəritəsi tədbirlərinin praktiki tətbiqi ilə bağlı digər ölkələrdən və təşkilatlardan müvafiq nümunələr təqdim edir.

Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabat iki hissədən ibarətdir – electron hökumət və açıq məlumatlar. Hər bir hissə SEIS sütunlarına uyğundur: “Mündəricat”, “İnfrastruktur” və “Əməkdaşlıq (şəbəkə)”. Bundan əlavə, bu yol xəritəsində təklif olunan tədbirlərin həyata keçirilməsini dəstəkləmək üçün aşağıdakı resurslar istifadə edilir:

- “Aİ-nin səviyyəsində ətraf mühitin informasiya sistemləri və məlumatların yığılması üçün qabaqcıl təcrübələrin dəstəklənməsi” üzrə hesabat;
- Ətraf Mühitə dair Hesabatların Optimallaşdırılması – Tədbirlər Planı;
- Avropada Açıq Məlumatların Yetkinliyi 2019^{2, 3};
- Aİ-nin üzv dövlətlərində ətraf mühitin idarə olunması üzrə qiymətləndirmə strukturunun işlənilib hazırlanması⁴;

Yol xəritəsi tədbirləri: Mündəricat

SEIS sütunu Mündəricatı baxımından Azərbaycana təklif olunan tədbirlər aşağıdakı cədvəldə təqdim edilmişdir.

Cədvəl 3. SEIS sütunu Mündəricatı baxımından tədbirlər

Tədbir	Prioritet	Təsvir
1. Dövlət sektoru məlumatlarının (PSI) onlayn əlçatanlığını və təkrar istifadəsini dəstəkləmək və tənzimləmək üçün qanunvericilik	Yüksək	Orxus Konvensiyasına, PRTR-lərə dair Protokola uyğun olaraq ətraf mühitin monitorinqi, qərar qəbul etmə və nəzarət, təbii ehtiyatlar, ekosistemlər və çirklənmə ehtiyatları və ətraf mühitin qiymətləndirilməsi ilə əlaqəli məlumatların idarə edilməsinə dair hüquqi çərçivənin qəbul edilməsi və zərurət yarandıqda, ona düzəliş edilməsi nəzərdən keçirilməsi. Buraya aşağıdakılar daxil ola bilər:

² https://www.europeandataportal.eu/sites/default/files/open_data_maturity_report_2019.pdf

³ https://www.europeandataportal.eu/sites/default/files/european_data_portal_-_open_data_goldbook.pdf

⁴ Under the contract No 07.0203/2017/764990/SER/ENV.E.4 funded by the European Commission, https://ec.europa.eu/environment/environmental_governance/pdf/development_assessment_framework_environmental_governance.pdf.

	Tədbir	Prioritet	Təsvir
	bazasının yenidən nəzərdən keçirilməsi		<ul style="list-style-type: none"> Orxus Konvensiyasına, PRTR-lərə dair protokola, ECE ekoloji göstəricilərinə və digər beynəlxalq öhdəliklərə və elektron hökumət/açıq məlumat çərçivəsi uyğun olaraq mövzular, mənbələr (siyahılar, qeydlər, məlumat bazaları, fondlar və s.), formatlar, məlumatlar və qarşılıqlı əlaqə tələblərini müəyyən etməklə ətraf mühitin informasiya sistemlərini təkmilləşdirmək; Ətraf mühitə dair məlumatların maşın ilə oxuna bilən formatda toplanması və açıq məlumatlar kimi mövcud olması üçün prosedurlarının təkmilləşdirilməsi; Ətraf mühitə dair məlumat axınları və onların müntəzəm şəkildə yenilənməsinin idarə edilməsi, keyfiyyətin təminatı və keyfiyyətə nəzarət, hesabatların hazırlanması, qurumlararası mübadilə, onlayn yayım və digər yayım vasitələri üçün prosedurların təkmilləşdirilməsi; Ətraf mühitə dair systemin (sistemlərin) işlənilməsində, istifadəsində və yenilənməsində geniş ictimaiyyətin cəlb edilməsi üçün iştirak prosedurlarının yaradılması, vətəndaş elminin tətbiqi və ictimaiyyətin cəlb edilməsi təşəbbüslərinin nəzərdən keçirilməsi; Bütün səviyyələrdə və sektorlar üzrə dövlət orqanlarının aydın səlahiyyətlərini və koordinasiyasını təmin etmək üçün məsuliyyət bölgüsünün asanlaşdırılması; Ətraf mühitə dair məlumatların açıqlanmasında istisnaların tətbiq edilməsini vaxtaşırı nəzərdən keçirilməsi; Orxus Konvensiyasına uyğun olaraq bu istisnaların qanuni tətbiqinin və emissiyalar barədə məlumatların açıqlanmasının monitorinqi - (xüsusilə, gələcək açıqlanma üçün ictimai əhəmiyyətli məxfi olmayan məlumatların ayrılması üçün praktik qaydaların aydınlaşdırılması). <p>Təlimatların əldə edilməsi üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın "Açıq məlumatların hüquqi bazasının hazırlanması və icra mexanizminin təmin edilməsi" bölməsinə baxın.</p> <p>Bu tədbir, Əməkdaşlıq (Şəbəkə) bölməsindəki "Açıq məlumatların tətbiqi üçün birgə institusional strukturun yaradılması" ilə sıx bağlıdır.</p>
	2. Ətraf mühitə dair məlumatların idarə olunması, bölüşdürülməsi və	Yüksək	Ətraf mühitə dair məlumatların idarə olunması, bölüşdürülməsi və yayılması üçün praktik tənzimləmələri müəyyən edən təlimatları qəbul etmək:

Tədbir	Prioritet	Təsvir
yayılməsi üçün praktik tənziilmələri müəyyən edən təlimatları qəbul etmək		<ul style="list-style-type: none"> Ətraf mühitin informasiya sisteminin (sistemlərinin) metaməlumat təsvirləri və reyestri ilə əhatə dairəsi; Ətraf mühitin məlumat idarəetmə sistemi (məlumatların arxitekturası, məlumatların idarəedilməsi, verilənlər bazasının idarə edilməsi, məlumatların məxfiliyi, məlumatların təhlükəsizliyi, məlumatların keyfiyyəti); İnternetdə paylaşılacaq və yayımlanacaq gizli olmayan mövzulara və ya məlumat toplularına dair qərar qəbuletmə proseduru (məsələn, dövlət orqanlarının veb saytları, ətraf mühit portalları (ekoloji məlumat üçün bir veb giriş nöqtəsi), geoməkan portalları, statistik, açıq məlumatlar və digər portallar); Müvafiq hallarda məxfi olmayan məlumatların ayrılması; Məlumatların keyfiyyətinin təminatı mexanizminin tədricən təkmilləşdirilməsi.
3. Ətraf mühitə dair məlumatlar siyasətinin işlənilib hazırlanması və qəbul edilməsi	Yüksək	<p>Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə səlahiyyətli orqanlar tərəfindən ətraf mühitə dair məlumat siyasətinin qəbul edilməsi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ətraf mühitə dair müxtəlif məlumatların siyahısı və onların əhatə dairəsi; Açıq giriş və paylaşma aspektləri daxil olmaqla mövcud və əlçatan olmağın əsas şərtləri; Üçüncü tərəflərin mövcudluğu və əlçatanlığı üçün məlumat sahibi dəstəyi; Məlumat və məlumat sahiblərinin / təminatçılarının, məsuliyyətinə dair məlumatların saxlanması, yenilənməsi, keyfiyyət təminatı və etibarlılığı baxımından hüquq və vəzifələri; Lisenzialaşdırma şərtləri; Ətraf mühitə dair məlumat əldə etmək üçün əlaqə nöqtəsi. <p><i>Məlumat siyasətinə bir nümunə olaraq Avropa Ətraf Mühit Agentliyinin veb saytına müraciət edin: https://www.eea.europa.eu/legal/eea-data-policy/data-policy</i></p>
4. Açıq lisenziyanı istifadə edərək açıq məlumatlara giriş, istifadə və ətraf mühitə dair məlumatların istifadəsini dəstəkləmək üçün lisenziyalashdırma şərtlərinin işlənilib	Yüksək	<p>Bu tədbir ətraf mühitə dair məlumatların dərc edilməsi və əlçaan olması üçün müxtəlif portallarda istifadə olunan lisenziyalashdırma şərtlərinin müəyyənəşdirilməsini əhatə edəcəkdir.</p> <p><i>Hazırda dövlət qurumları tərəfindən mövcud olan məlumatların təkrar istifadəsi üçün rəsmi və aydın lisenziyalashdırma mexanizmləri mövcud deyil.</i></p>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
hazırlanması/yenilənməsi		<p><i>PSI təlimatlarına əsasən açıq lisenziyaların onlayn olaraq mövcud olduğu və aydın lisenziyalaşdırma şərtləri təmin edildiyi üçün istifadə edilməsi tövsiyə olunur⁵.</i></p> <p><i>Lisenziyalaşdırma haqqında daha ətraflı məlumat Qabaqcıl Təcrübələr Hesabatının "Ətraf mühitə dair məlumatların ictimai istifadəsinin və təkrar istifadəsinin dəstəklənməsi üçün ətraf mühitə dair məlumatların lisenziyalaşdırılmasının uyğunlaşdırılması" bölməsində göstərilir.</i></p>
5. Ətraf mühitə dair sistemlər üçün qarşılıqlı əlaqə standartlarının qəbul edilməsi/yenilənməsi	Yüksək	<p>Hazırda məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqə kifayət qədər inkişaf etməmiş qanunvericilik bazası və qarşılıqlı əlaqə standartlarının olmaması səbəbindən daha çox məhdudlaşdırılır.</p> <p>Bu tədbir mübadilələrin standartlaşdırılması məqsədi ilə ətraf mühitə dair məlumatların mübadiləsi üçün mövcud standartları nəzərdən keçirməyə imkan verəcək.</p> <p>Tamamlanmış inventarizasiya əsasında bu tədbir standartların istifadəsini uyğunlaşdıracaq və ətraf mühitə dair məlumatların avtomatik mübadiləsi üçün ümumi qaydalar hazırlayacaqdır.</p> <p>Xüsusilə, bu standartlar ətraf mühitə dair informasiya sistemləri arasında məlumatların mübadiləsi üzrə metaməlumatlar standartlarını əhatə edir (məs.: veb xidmətlərdən istifadə edərək interfeyslər yaradıla bilər).</p> <p>Ətraf mühitə dair sistemlərin inteqrasiyasını təmin etmək üçün "Elektron hökumət" şlüzu bundan sonra əsas məlumatların mübadiləsi platforması kimi istifadə edilə bilər. İlk şərt beynəlxalq standartlara uyğun məlumat mübadiləsi üçün inteqrasiya texnologiyalarının yaradılmasından ibarətdir.</p> <p><i>Estoniyanın qabaqcıl təcrübəsinin davamlılığının və təkrar istifadəsinin təmin edilməsi üçün "Elektron hökumət" şlüzunun tətbiqi üzrə Estoniya ilə əməkdaşlıq genişləndirilə bilər.</i></p> <p><i>Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədbir ətraf mühitə dair effektiv inteqrasiya olunmuş informasiya sisteminin yaradılması üçün ilkin şərtidir.</i></p> <p><i>Bu tədbir infrastruktur bölməsindəki "Geoməkan, statistik, sağlamlıq və ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirilməsi" və "İctimai ekoloji məlumatların electron reyestrinin yaradılması" tədbirləri ilə sıx əlaqəlidir.</i></p>

⁵ Avropa Parlamentinin və Şuranın 20 iyun 2019-cu il tarixli açıq məlumatlar və dövlət sektoru məlumatlarının təkrar istifadəsinə dair (AB) 2019/1024 Direktivi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1024&from=EN>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
6. Milli və beynəlxalq öhdəliklərə uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatların vaxtında və müntəzəm toplanması və çatdırılması	Yüksək	<p>Bu tədbir aşağıdakıları əhatə edəcək:</p> <ul style="list-style-type: none"> Orxus Konvensiyasının, eləcə də onun qərar və tövsiyələrinin Tərəflərin Yığıncağı tərəfindən məlumat və elektron informasiya vasitələrindən səmərəli istifadə imkanlarının dəstəklənməsi ilə bağlı effektiv icrasının təmin edilməsi.⁶ Çirkləndirici Maddələr və Onların Daşınması Reyestri üzrə Protokolunun (PRTR) ratifikasiyası imkanının nəzərdən keçirilməsi; Qabaqcıl beynəlxalq təcrübələrdən istifadə edərək Çirkləndiricilərin Maddələrin Çıxarılması və Köçürülməsi Reyestrinin yaradılması və ətraf mühit məlumatə dair vahid informasiya sisteminə (sistemlərinə) daxil edilməsi üçün praktiki tədbirlərin müəyyən edilməsi; Qiymətləndirmələrin və göstəricilərin istifadə olunan mövcud məlumat mənbələri ilə əlaqələndirilməsi ilə izlənməsinin təmin edilməsi; Ətraf mühitin idarəedilməsi, monitorinqi və məlumatların idarə edilməsini təkmilləşdirmək üçün BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının (UNECE) digər Çoxtərəfli ekoloji müqavilələrə (məs: Hava Konvensiyası ilə bağlı Protokollar) qoşulma məsələsinin nəzərdən keçirilməsi; Ətraf mühitə dair məlumatların müntəzəm olaraq verilməsi ilə bağlı digər beynəlxalq öhdəliklərin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi. <p><i>Bu tədbir infrastruktur bölməsindəki "Geoməkan, statistik, sağlamlıq və ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirilməsi" və "İctimai ekoloji məlumatların electron reyestrinin yaradılması" tədbirləri ilə sıx əlaqəlidir.</i></p>
7. Ətraf mühitə dair nəşr edilmiş məlumatlarına əsasında keyfiyyətin təmin edilməsi/keyfiyyət ə nəzarət mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və ictimaiyyətin nəzərinə çatdırılması	Yüksək	<p>Bu tədbir aşağıdakıları əhatə edəcək:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ətraf mühitə dair məlumatların toplanmasından, ümumiləşdirilməyə, manipulyasiyaya, işlənməyə və bütün MDIAR – (monitorinq/məlumatlar/informasiya/qiymətlə ndirmə/hesabatların hazırlanması) zəncirində nəşrə qədər mövcud keyfiyyətə nəzarət mexanizmlərinin qiymətləndirilməsi⁷; Cari prosedurların nəşr edilməsi və məlumat axınının bütün mərhələlərinə riayət edilməsi üçün minimum standartların (məlumatların toplanması,

⁶ <http://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/task-force-on-access-to-information/consultations-on-the-recommendation-on-electronic-information-tools.html>

⁷ Monitorinq / məlumatlar / qiymətləndirmə / hesabatlar (MDIAR) zənciri milli monitorinqdən Avropa hesabatlarına məlumatların axınından ibarətdir.

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p>hazırlanması və nəzarəti və yayılması) müəyyənləşdirilməsi;</p> <ul style="list-style-type: none">• Tələblərə riayət edilməsinə görə cərimələr daxil olmaqla, ətraf mühitə dair məlumatlarının keyfiyyətinə nəzarətə dair müxtəlif səviyyələrdə öhdəliklərin təyin edilməsi üzrə müddəaları əlavə edərək gələcəkdə hüquqi çərçivənin işlənilib hazırlanması/düzəliş edilməsi;• Keyfiyyətə nəzarət tədbirlərinin həyata keçirilməsinin monitoriqi və ətraf mühitə dair təqdim olunan məlumatlarının keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün illik hesabat prosesinin təyin edilməsi. <p><i>Hazırda keyfiyyətə nəzarət məlumatları toplayan qurumun öhdəliyidir; lakin keyfiyyətə nəzarət üzrə vahid proseduru təmin edəcək ümumi keyfiyyətə nəzarət prosesi mövcud deyil (bax: Bölmə 3.1.3.3 "Ətraf mühitə dair məlumatların keyfiyyətinə nəzarət).</i></p> <p><i>Keyfiyyətə nəzarət mexanizmlərinin qiymətləndirilməsi üçün kriteriyaların nümunələri "Aİ-nin səviyyəsində ətraf mühitin informasiya sistemləri və məlumatların yığılması üçün qabaqcıl təcrübələrin dəstəklənməsi" üzrə sənəddə təsvir edilmişdir (səhifə 165).</i></p> <p><i>Keyfiyyətə nəzarət üçün standartlar, mexanizmlər və tədbirlərin nümunələri, həmçinin Qabaqcıl Təcrübələr Hesabatında, "Ətraf mühitə dair məlumatlar üçün keyfiyyətə nəzarət mexanizmlərinin hazırlanması və dərc edilməsi" bölməsində təqdim edilmişdir.</i></p>
8. Vahid giriş nöqtəsindən istifadə edərək beynəlxalq standartlara uyğun olaraq ətraf mühitə dair bütün məlumatlar üçün metaməlumatların təsviri standartlarının müəyyənləşdirilməsi/qəbulu və nəşr edilməsi	Yüksək	<p>Bu tədbir ətraf mühitə dair məlumatların və yayılmasının / mübadiləsinin (ətraf mühitə dair hesabatların yayılması daxil olmaqla) asanlaşdırılması üçün metaməlumatlar standartlarının müəyyənləşdirilməsinə yönəldilmişdir. Nəticədə, qurumlar üçün ətraf mühitə dair məlumatların idarə edilməsi və məlumatların mübadiləsinin aparılması, eyni zamanda, məlumatların ictimaiyyətə çatdırılması asanlaşdırılacaq.</p> <p><i>Standartın hazırlanması texniki səriştə və resurs tələb etdiyinə görə beynəlxalq standartların təcridən və ardıcıl şəkildə qəbul edilməsi tövsiyə olunur. Aİ-nin DCAT-AP standartının uyğunlaşdırılması əlavə metaməlumatların toplanmasını tələb edəcək və bu, həmçinin Avropada digər açıq məlumatlar portalları ilə inteqrasiyaya imkan verəcək.</i></p> <p><i>Ətraf mühitə dair məlumatlar üzrə metaməlumatlar standartları barədə daha ətraflı məlumat əldə etmək üçün Qabaqcıl Təcrübələrə və Elektron Məlumat Alətlərinə dair Orxus Konvensiyasının gözlənilən tövsiyələrinə baxın.</i></p>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<i>Bu tədbir infrastruktur bölməsindəki Geoməkan, statistik, sağlamlıq və ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirilməsi” tədbiri ilə sıx əlaqəlidir.</i>
9. Ətraf mühitə dair məlumatların toplanmasının genişləndirilməsi, hazırlanması və maşın ilə oxuna bilən formatda nəşr edilməsi	Orta	<p>Hazırda Azərbaycan məlumatların əksəriyyətini maşın ilə oxuna bilən formatda dərc edir. Buna baxmayaraq, məlumatların bir çoxu dövlət qurumlarında saxlanılır və tələb əsasında təqdim edilir. Bu isə, müvafiq nəticələrlə bağlı həmin qurumların iş yükünü artırır və bu məlumatların təkrar istifadəsinin ekoloji, social və iqtisadi faydalarını məhdudlaşdırır. Onların dərc edilməsi və əlçatanlığını təmin etmək vacibdir. İkincisi, bütün məlumat topluları təkrar istifadə üçün maşın ilə oxuna bilən formatda olmalıdır.</p> <p>Bu tədbir ətraf mühitə dair məlumatların maşın ilə oxuna bilən formatda dərc edilməsinin təmin edilməsinə yönəldilib. Belə tədbir açıq məlumatların hüquqi çərçivənin yaradılması, eləcə də bir qayda olaraq, bütün məlumat toplularının maşın ilə oxuna bilən formatda dərc edilməsi öhdəliyi ilə əsaslandırıla bilər (məlumatlar belə formatda olmadıqda və əvvəlcədən emal tələb etmədikdə).</p> <p>Orxus konvensiyasına uyğun olaraq, ətraf mühitin qiymətləndirilməsi hesabatının müntəzəm olaraq hazırlanması və interaktiv məhsul kimi onlayn rejimində göstəricilər əsasında təqdim edilməsi tövsiyə olunur.</p> <p><i>Şəffaflığın artırılması üçün Azərbaycana aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi tövsiyə olunur: 1) bütün məlumat kateqoriyaları üzrə ayrı-ayrı məlumatların toplanması və dərc edilməsi, 2) daha çox məlumatların CSV və ya JSON kimi patentləşdirilməmiş formatlarda dərc edilməsi.</i></p> <p><i>Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın “Dərc edilmiş məlumatların maşın ilə oxunulan formata çevrilməsi” bölməsində daha ətraflı məlumat verilir.</i></p> <p><i>Bu tədbir Mündəricat bölməsində göstərilən “Ətraf mühitə dair bütün məlumatlar üzrə məlumatların təsvir standartının müəyyənləşdirilməsi və dərc edilməsi” tədbirləri ilə əlaqəlidir.</i></p>
10. Dövlət xidmətlərinin elektron xidmətlər kimi inventarlaşdırılması, yenidən işlənməsi və yayılması	Orta	<p>Bu tədbir məlumatlar standartları müəyyənləşdirəcək və ətraf mühit xidmətlərinin milli standartlara uyğun olaraq electron xidmət portalı vasitəsi ilə təsvir olunmasını və əldə olunmasını təmin edəcək.</p> <p>Dövlət xidmətlərinin təsviri üçün Əsas Dövlət Xidməti (Core Public Service), Əsas Şəxs (Core Person), Əsas Yer (Core Location) və Əsas Dövlət Təşkilatı (Core Public</p>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p>Organisation) kimi Avropa Əsas Terminologiyalarının (European Core Vocabularies) uyğunlaşdırılması tövsiyə edilir. Bu elektron xidmətlərin və təkmilləşdirilmiş qarşılıqlı əlaqənin əsaslandırılmış və standartlaşdırılmış təsvirinin təmin edilməsinə imkan verəcək.</p> <p><i>Azərbaycan elektron xidmətlər sahəsində ciddi irəliləyiş əldə etmişdir, buna baxmayaraq mövcud portalda həyatda baş verən hadisələrin tətbiqi göstərilmiş və ətraf mühit ilə bağlı elektron xidmətlər hələ də bir sıra ictimai İnternet sahifəsində mövcuddur. Buna nail olmaq üçün qeydiyyatdan keçmiş dövlət xidmətlərinin standart təsvirinin təmin edilməsi vacibdir.</i></p> <p><i>ASAN xidmət dövlət xidmətləri portfelinin ASAN xidmət mərkəzlərində və elektron hökumət portalında təqdim edilə bilən ətraf mühitlə əlaqəli xidmətlər genişləndirilə biləcəyi təqdirdə, ətraf mühitə dair xidmət göstərilməsi fayda gətirəcəkdir.</i></p> <p><i>Tətbiqin nümunəsi üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın "Elektron xidmətlərin xüsusi portalında elektron xidmətlər barədə məlumatın dərc edilməsi" bölməsinə baxın.</i></p>
11. Ətraf mühitə dair məlumatların istifadəsi/təkrar istifadəsi üzrə açıq məlumatların təsiri təhlilinin aparılması	Davamedici	<p>Bu tədbir açıq məlumatların təsirinə qiymətləndirilməsi çərçivəsinin bir hissəsi olaraq ətraf mühitə dair məlumatların istifadəsinin/təkrar istifadəsinin təsirinə müntəzəm qiymətləndirmə vasitəsilə məlumatlılığın artırılmasını dəstəkləyəcək və gələcək inkişafa təkan verəcəkdir. Məsələn, fəaliyyətin nəticələri aşağıdakı meyarlara görə qiymətləndirilə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yüklənmiş və təkrar istifadə olunan ətraf mühitə dair məlumatların sayı; • İstifadəçi rəyi alınmışdır/toplanmışdır; • Ətraf mühitə dair məlumatlardan istifadə edərək və ətraf mühitə təsir göstərən işlənilmiş hazırlanmış tətbiqlərin sayı (nəqliyyat kimi digər sektorlar tərəfindən ətraf mühitə dair məlumatların təkrar istifadəsi daxil olmaqla). <p>Azərbaycan az sayda yaradılmış və Açıq Məlumatlar Portalında bölüşdürülən tətbiqlərdə göstərilən açıq məlumatlarda ictimaiyyətin iştirakının gücləndirilməsində faydalana bilər.</p> <p><i>Açıq məlumatların ümumi təsirinə qiymətləndirilməsi barədə daha ətraflı məlumat Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın "Avropa Məlumat Portalının Təsirinə yetkinliyi" bölməsində verilir. Bu bölmədə həmin sahəyə aid olan Avropa Açıq Məlumat Portalının nümunəsi göstərilir.</i></p>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<i>Bu tədbir İnfrastruktur bölməsindəki "Ətraf mühitin monitorinqi üçün texniki imkanların gücləndirilməsi" tədbiri ilə sıx əlaqəlidir.</i>

Nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatda aşağıdakı nümunələr və tövsiyələr verilir:

- Ətraf mühiti əhatə edən rəqəmsal strategiyanın yaradılması (Litvanın nümunəsi);
- Milli və beynəlxalq standartlara uyğun elektron xidmətlər və ictimai məlumat sistemlərinin yaradılması (Estoniya və Aİ-nin nümunələri);
- Xüsusi elektron xidmətlər portalında elektron xidmətlərin dərc edilməsi (Litva, Rumıniya və Böyük Britaniyanın nümunələri);
- Açıq məlumatlar üzrə milli strategiyanın və xüsusi məlumat növləri üçün onun tətbiqi planının işlənilib hazırlanması (İrlandiyanın nümunəsi);
- Açıq məlumatlar strategiyasına və rəqəmsal strategiyaya əsasən tədbirlər planının qəbul edilməsi (OGP- "Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı" nümunəsi);
- Açıq məlumatlar siyasətinin qəbul edilməsi və ətraf mühitə dair məlumatlara şamil edilməsi (Aİ-nin nümunəsi);
- Açıq məlumatlar üzrə qanunvericilik bazasının hazırlanması və icra mexanizmlərinin təmin edilməsi (Aİ-nin nümunəsi);
- Ətraf mühitə dair bütün məlumatların metaməlumatların təsviri standartının tərifi (Aİ və Böyük Britaniya nümunələri);
- Nəşr edilmiş məlumatların maşın ilə oxuna bilən formata çevrilməsi;
- Ətraf mühitə dair məlumatlar üçün keyfiyyətə nəzarət mexanizmlərinin işlənilib hazırlanması və dərc edilməsi (Avropa Açıq Məlumatlar Portalının nümunəsi);
- Ətraf mühitə dair məlumatların ictimai istifadəsini və təkrar istifadəsini dəstəkləmək üçün həmin məlumatların lisenziyalaşdırılması şərtlərinin qəbul edilməsi/yenilənməsi (Avropa Açıq Məlumatlar Portalının nümunəsi);
- Açıq məlumatların təsirinin qiymətləndirilməsi (Avropa Açıq Məlumatlar Portalının nümunəsi);
- Portalların çoxdillili aspektini yaxşılaşdıraraq ətraf mühitə dair məlumatların əlçatanlığının və istifadəsinin təkmilləşdirilməsi (Avropa Ətraf Mühiti Agentliyinin nümunəsi).

Yol xəritəsi tədbirləri: İnfrastruktur

SEIS sütunu baxımından Azərbaycana təklif edilən tədbirlər: İnfrastruktur aşağıdakı cədvəldə göstərilir.

Cədvəl 4. SEIS sütunu baxımından tədbirlər: İnfrastruktur

Tədbir	Prioritet	Təsvir
12. Ətraf mühitə dair informasiya üçün vahid və istifadəçi üçün asan bir veb giriş nöqtəsinin yaradılması	Yüksək	Azərbaycanda ətraf mühitə dair məlumatlar eco.gov.az, Dövlət Statistika Komitəsinin veb saytı və digər internet səhifələr vasitələrlə yayılır. Orxus Konvensiyasının Tərəflərinin İclasının VI/1 Qərarının tətbiqini dəstəkləmək üçün ətraf mühitə dair məlumatla üçün vahid giriş nöqtəsinin yaradılması tövsiyə olunur. Bununla bağlı bu yaxınlarda Azərbaycan BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının (UNECE) su göstəricilərini və biomüxtəliflik ilə bağlı bir neçə göstəricini əhatə edən EkoPortal yaratmışdır. EkoPortalın bundan sonra ekologiyanın digər tematik sahələri ilə doldurulması və EkoPortalın ətraf mühitə dair məlumatlar üçün vahid giriş nöqtəsi kimi qurulması tövsiyə olunur. EkoPortal-ın

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p>bundan sonra inkişaf etdirilməsi üçün aşağıdakı təkliflər təqdim edilir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ətraf mühitə dair müxtəlif məlumat mənbələrinin sonrakı inteqrasiyası (məs.: vahid giriş nöqtəsi ətraf mühitə dair məlumat toplularına, göstəricilərinə, eləcə də ekoloji hesabatlara və müxtəlif tətbiqlər üzrə istinadlara girişi təmin edir);• Avropa Ətraf Mühit Agentliyi Avropa üçün daha geniş spektrli ekoloji məlumatların əldə edilməsi üçün Coğrafi İnformasiya Sisteminin (GIS), tətbiqi proqramlaşdırma interfeyslərini təqdim edir, eləcə də xəritəçəkmə xidmətlərinin⁸ yaradılmasında istifadəçilərə köməklik göstərir;• Məlumat təchizatçıları tərəfindən təqdim edilmiş məlumatların keyfiyyətinin yoxlanılması üçün vahid alətin tətbiqi;• DCAT-AP metaməlumatlar sözlüyü kimi beynəlxalq metaməlumatlar standartlara uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatların dərc edilməsi (bu tədbir AI-nın digər açıq məlumat portalları ilə avtomatik sinxronizasiya üçün imkan yaradacaq);• Axtarışın dəqiqləşdirilməsi üçün istifadəçiyə birdən çox axtarış xanasını və filtr opsiyonunu (məs: fayl formatı) tətbiq etmək imkanı verən axtarış funksionallığının işlənilib hazırlanması; klassifikatorlarla əsas sözlərin birləşdirilməsi;• Nazirliklər və dövlət qurumları tərəfindən təşkil olunan ictimai məsləhətləşmələr vasitəsilə ictimaiyyətin rəylərin toplanması daxil olmaqla, portalın dəstəklənməsi və təkmilləşdirilməsi. <p><i>Hazırda ətraf mühitə dair çox az məlumat ictimaiyyət üçün açıqdır. Vahid giriş nöqtəsi effektiv məlumatların yayılması prosesini təmin edəcək.</i></p> <p><i>Vahid giriş nöqtələri barədə daha ətraflı məlumat üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın “Ətraf mühitə dair informasiya üçün vahid və istifadəçi üçün asan bir veb giriş nöqtəsinin yaradılması” bölməsinə baxın (AI, Avropa Ətraf Mühit Agentliyinin və İrlandiyanın nümunələri).</i></p> <p><i>Ətraf mühitə dair məlumat sisteminin yaradılması “AI-nın səviyyəsində ətraf mühitin informasiya sistemləri və məlumatların yığılması üçün qabaqcıl təcrübələrin dəstəklənməsi” üzrə sənəddə daha geniş təsvir edilir.</i></p> <p><i>Bu tədbir Mündəricat bölməsində göstərilən “Dövlət sektoru məlumatlarının (PSI) onlayn alçatanlığını və</i></p>

⁸<https://www.eea.europa.eu/code/gis>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<i>təkrar istifadəsini dəstəkləmək və tənzimləmək üçün qanunvericilik bazasının yenidən nəzərdən keçirilməsi” tədbiri və Əməkdaşlıq (Şəbəkə) bölməsindəki “Açıq məlumatların tətbiqi üçün birgə institusional strukturun yaradılması” tədbiri ilə sıx bağlıdır.</i>
13. “Geoməkan, statistik, sağlamlıq və ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirilməsi”	Yüksək	<p>Bu tədbir ətraf mühit və digər tematik məlumatlar üçün müəyyən edilmiş qarşılıqlı əlaqə standartlarının həyata keçirilməsini asanlaşdıracaqdır. Bu tədbir aşağıdakıları əhatə edəcək:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Müxtəlif informasiya sistemlərinin, xüsusilə coğrafi portal ilə müəyyən edilmiş qarşılıqlı əlaqə standartlarına uyğunluğunun qiymətləndirilməsi; • Beynəlxalq standartlara və qabaqcıl təcrübələrə uyğun olaraq metaməlumatların və məlumatların qarşılıqlı əlaqə üzrə standartların qəbul edilməsi; • Kənar istifadəçilər üçün API-lərin işlənilib hazırlanması; • Zaman üzrə məlumat seriyasının mübadiləsi üçün avtomatlaşdırılmış mexanizmlərinin təmin edilməsi. <p>Bu tədbirlər həmçinin milli qarşılıqlı əlaqə çərçivəsinə daxil edilə bilər.</p> <p>Azərbaycan, statistik məlumatların qabaqcıl coğrafi vizualizasiyasını təmin edən veb xəritələşdirmə tətbiqi (WMA) portalını (bu sənədin “Portallar” bölməsinə baxın) işləyib hazırlamışdır. Buna baxmayaraq, informasiya sistemləri və məlumatlar arasında qarşılıqlı əlaqə təkmilləşdirmə tələb edir.</p> <p>Litva və Al arasında qarşılıqlı əlaqənin inkişaf ilə bağlı ətraflı məlumat üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın “Qarşılıqlı əlaqə çərçivəsinin yaradılması” bölməsinə baxın.</p> <p>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin “Orxus Konvensiyasına və PRTR Protokoluna uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatları da daxil olmaqla ətraf mühitə dair məlumatlarının idarə edilməsi üçün vahid bir sistemin inkişaf etdirilməsi və (ya) davam etdirilməsi” tədbiri ilə əlaqəlidir.</p>
14. İctimai ekoloji məlumatların elektron reyestrinin yaradılması	Orta	<p>Bu tədbir hər bir qurumda və sistemdə (yəni, metaməlumatların idarə edilməsi sistemi) ətraf mühitə dair mövcud məlumatların, eləcə də mövcud qanunvericilik bazasını nəzərə alaraq dərc edilə bilən məlumatların reyestrinin yaradılmasına yönəldiləcək. Reyestr dövlət qulluqçuları tərəfindən ətraf mühitin informasiya sistemlərinin davamlı inkişafını və ekoloji məlumatların yayılmasını dəstəkləmək üçün istifadə ediləcəkdir. Reyestr, xüsusilə, sistemləri, məlumat</p>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p>bazaları, qurumları, məlumat toplularını və dərc edilmiş hesabatları təsvir etməlidir.</p> <p>Bu tədbir ətraf mühitə dair məlumatlar üçün metaməlumatların standartlaşdırılması və ətraf mühitə dair məlumatların reyestrinə əsasən avtomatik olaraq yenilənəcək ekoloji məlumatlar üçün vahid veb giriş nöqtəsinin inkişafı ilə birləşdirilə bilər.</p> <p><i>Azərbaycan bu yaxınlarda su komponenti üçün EcoPortal işləyib hazırlamışdır və digər ekoloji komponentlərdə (yəni, hava, biomüxtəliflik, torpaq) əhəmiyyətli addımlar atır. Bu tədbir digər cari təşəbbüsləri dəstəkləyəcək.</i></p> <p><i>Ətraf mühitə dair informasiya sistemləri "Aİ-nin səviyyəsində ətraf mühitin informasiya sistemləri və məlumatların yığılması üçün qabaqcıl təcrübələrin dəstəklənməsi" üzrə sənədində "Ətraf mühitə dair informasiya sistemləri" bölməsində geniş təsvir edilmişdir.</i></p>
15. Çoxdilli aspektləri təkmilləşdirməklə mövcud ekoloji məlumatların əldə olunması və istifadəsinin təkmilləşdirilməsi	Orta	<p>Bu tədbir dövlət qurumlarının veb saytlarının, illik hesabatlarının və ətraf mühitə dair metaməlumatlarının Azərbaycan və ingilis dillərinə tam tərcüməsini təmin edəcəkdir.</p> <p>Ekoloji Siyasət haqqında Masaçusets Ştatının Qanunu (MEPA) İnternet sahifəsində yerləşdirilən ətraf mühitin vəziyyətinə dair hesabatın, eləcə də digər müvafiq məhsulların daha geniş əlçatanlığı və istifadəsi üçün Azərbaycan və ingilis dillərinə tərcüməsinin təmin edilməsi.</p> <p>Yüksək ixtisaslı tərcümənin və müvafiq terminologiyanın təmin edilməsi üçün EEA GEMET thesaurus-dan istifadə edərək maşın tərcüməsi prosesi əlavə keyfiyyət təminatı proseduru ilə tətbiq edilə bilər. Yüksək keyfiyyətli tərcümə ətraf mühitə dair açıq məlumatların potensialının açılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir və tərcümə olunmuş məlumatlar yüksək ixtisaslı mütəxəssislər tərəfindən nəzərdən keçirilməlidir.</p> <p><i>Çoxdilli portalın nümunəsi EEA GEMET⁹, bu portal ətraf mühitə dair terminlərinin lüğətini təqdim edir və hazırda tərcümələr 37 dilə edilir.</i></p>
16. Ətraf mühit üçün elektron xidmətlərin işlənilib hazırlanması	Orta	<p>Hazırda ətraf mühit üçün az sayda elektron xidmət mövcuddur.</p> <p>Bu təşəbbüs milli standartlara (xidməti pasportlar), xidmət üzrə qarşılıqlı əlaqə standartlarına (elektron imza, elektron ödəniş) uyğun olaraq ətraf mühit üçün elektron xidmətlərin işlənilib hazırlanmasına yönəldiləcək.</p>

⁹ <https://www.eionet.europa.eu/gemet/en/concept/4438>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p><i>Dövlət xidmətlərinin təsviri barədə daha ətraflı məlumat üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatın "Milli və beynəlxalq standartlara uyğun elektron xidmətlərin və dövlət informasiya sistemlərinin yaradılması" bölməsinə baxın.</i></p> <p><i>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin "Dövlət xidmətlərinin elektron xidmətlər kimi inventarlaşdırılması, yenidən işlənməsi və yayılması" tədbiri ilə əlaqəlidir.</i></p>
17. Ətraf mühitin monitorinqi üçün texniki imkanların gücləndirilməsi	Davamedici	<p>Azərbaycan monitorinq avadanlığının, xüsusilə havanın keyfiyyəti üzrə monitorinq avadanlığını artırıq yeniləyir. Bu tədbir su kimi digər tematik sahələrə ətraf mühitin monitorinqi üçün texniki potensialının gücləndirilməsinə yönəldilir.</p> <p>Yenilənmiş monitorinq avadanlığının təchizatı tədricən planlaşdırılmalı və təmin edilməlidir. Bunun üçün aşağıdakılar tövsiyə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hər bir tematik sahə üçün milli və yerli səviyyədə monitorinq parametrlərinin müəyyən edilməsi. Bu məqsədlər aşağıdakıları əhatə etməlidir: <ul style="list-style-type: none"> Müşahidələrin tezliyi (məs.: hər saat, gündəlik, aylıq və ya illik); Toplanılan məlumatların təfərrüatı (dəqiqliyi); Məkanın əhatə dairəsi (məkan tələbləri nəzərə alınmaqla - şəhər və kənd yerləri, sənaye sahələri); Məlumatların keyfiyyəti; Mövcud avadanlıq və məlumat sistemləri ilə uyğunluq və mümkün olduğu təqdirdə, yaxınlaşma prosesinin bir hissəsi olaraq AI-nın tələblərinə uyğunluq. Cari monitorinq infrastrukturunun ehtiyaclar status və funksional imkanlarla bağlı əhəmiyyətli qiymətləndirmənin aparılması (məsələn, su kimi prioritet sahələrdən başlayaraq hər bir tematik sahə üçün). Buna, mövcud avadanlıqları əks etdirən və yuxarıda müəyyənləşdirilmiş hədəflərə uyğun ehtiyacların tam qiymətləndirilməsini təmin edə biləcək sektorlararası mütəxəssislər qrupunun yaradılması vasitəsilə nail olmaq mümkündür. Bütün maliyyə imkanlarını və variantları nəzərə alaraq tədricən yenilənmə üzrə uzunmüddətli və real milli planın işlənilib hazırlanması; Yeni avadanlıqları mövcud sistemə tədricən inteqrasiya etmək üçün ardıcıl və pilləli bir tətbiq planı hazırlayaraq prosesin izlənməsi. Monitorinq prosesinin informasiya sistemləri ilə inteqrasiyanın olmadığına görə bu məqam mühüm əhəmiyyət kəsb edir: 1) məlumat mübadiləsinə çətinləşdirir, 2) insan

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<p>resurslarına olan tələbatı artırır və 3) məlumatların keyfiyyətini və mövcudluğunu pozur.</p> <ul style="list-style-type: none">Alternativ mənbələrdən gələn əlavə məlumat ilə ənənəvi ekoloji monitoring sisteminin tədricən tamamlanması üçün potensial ekoloji sahələrinin müəyyən edilməsi (məs.: vətəndaş elmi çərçivəsində¹⁰ Yer kürəsinin müşahidəsi^{11,12}). <p>Monitoring üzrə avadanlığın əldə edilməsi gələcəkdə investisiyalar tələb edir və bunlar milli tələbatları, uzunmüddətli perspektivləri və AI-nın müvafiq qanunvericiliyi ilə uyğunlaşmanı nəzərə alaraq, prioritetləşdirilməlidir.</p> <p>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin "Orxus Konvensiyasına və PRTR Protokoluna uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatları da daxil olmaqla ətraf mühitə dair məlumatlarının idarə edilməsi üçün vahid bir sistemin inkişaf etdirilməsi və (ya) davam etdirilməsi" tədbiri ilə əlaqəlidir.</p>
18. Orxus Konvensiyasına və PRTR Protokoluna uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatları da daxil olmaqla ətraf mühitə dair məlumatlarının idarə edilməsi üçün vahid bir sistemin inkişaf etdirilməsi və (ya) davam etdirilməsi	Orta	<p>Hazırda Azərbaycanda müstəqil idarə olunan bir sıra informasiya sistemləri mövcuddur. Mövcud informasiya sistemləri arasında inteqrasiya nöqtələri çox azdır və məlumat mübadiləsi daha çox ətraf mühit sahəsində Excel fayllarından istifadə etməklə həyata keçirilir.</p> <p>Bu tədbir koordinasiyalı idarəetməni və ətraf mühitə dair məlumatları və məlumat mübadiləsini təmin edəcək vahid ətraf mühit idarəetmə sisteminin inkişaf etdirilməsini tövsiyə edir. "Elektron hökumət" şüzu ətraf mühitə dair müxtəlif məlumat sistemləri arasında məlumat mübadiləsi üçün inteqrasiya platforması ola bilər. Bunu etmək üçün bu tədbir tövsiyə edilir:</p> <ul style="list-style-type: none">Ətraf mühitə dair məlumatların idarə olunması üçün istifadə olunan bütün sistemlərin, xüsusən də ictimaiyyətə açıq olmayan məlumatların milli səviyyədə siyahının tərtib edilməsi;Sistemin ayrılmaz modulu kimi çirkləndirici maddələrin buraxılması və ötürülməsi reyestrinin yaradılması.Ətraf mühitin idarə olunması üçün inteqrasiya olunmuş sistem üçün tələblərin müəyyən edilməsi. Xüsusilə, sistem aşağıdakı funksional imkanları təmin etməlidir:<ul style="list-style-type: none">İnformasiya axını (məs.: keyfiyyətin idarə edilməsi);Ətraf mühitə dair məlumatların toplanması;

¹⁰ <https://data.jrc.ec.europa.eu/dataset/jrc-citsci-10004>

¹¹ <https://ec-jrc.github.io/citsci-explorer/>

¹² <https://www.copernicus.eu/en/services>

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<ul style="list-style-type: none"> ○ Açıq məlumatların avtomatik yayılması və yenilənməsi; ○ Sənəd dövriyyəsi; ○ Xarici sistemlər ilə inteqrasiya (zərurət yarandıqda, statistik, səhiyyə, açıq məlumatlar, nəqliyyat, enerji və torpaq kadastrı, və s.); ○ Genişləndirilmiş vizualizasiya vasitələri və biznes analitika vasitələri ilə inteqrasiya; <ul style="list-style-type: none"> ● Sistemin təcridən tətbiqi; ● İnteqrasiya edilmiş sistemin üstünlükləri, funksionallığı və istifadəsi ilə əlaqəli potensial istifadəçilər və qurumlar üçün təlim; ● Sistemin fəaliyyət göstəricilərinin müntəzəm olaraq qiymətləndirilməsi və zərurət yarandıqda, yenilənməsi. <p>Bu tədbir müxtəlif mövcud sistemləri birləşdirərək müxtəlif səviyyələrdə (submilli, milli) müxtəlif növ ekoloji məlumatların inteqrasiyası üçün səmərəli sistemin inkişafını nəzərdə tutacaq.</p> <p><i>“AI-nın səviyyəsində ətraf mühitin informasiya sistemləri və məlumatların yığılması üçün qabaqcıl təcrübələrin dəstəklənməsi” adlı sənəd ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin inkişaf üzrə təlimatları təqdim edir.</i></p> <p><i>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin “Geoməkan, statistik, sağlamlıq və ətraf mühitə dair məlumat sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirilməsi” və “Ətraf mühitə dair sistemlər üçün qarşılıqlı əlaqə standartlarının qəbul edilməsi/yenilənməsi” tədbirləri ilə sıx əlaqəlidir.</i></p>
19. Ətraf mühitin monitorinqi və mühafizəsi fəaliyyətinə ictimaiyyəti cəlb etmək üçün tədbirlərin işlənilib hazırlanması	Aşağı	<p>Azərbaycanda hal-hazırda ictimaiyyət / vətəndaş cəmiyyəti üçün hazırlanmış az sayda proqram tətbiqi var (məs. mobil tətbiqlər).</p> <p>Bu tədbir elektron hökumətin “ətraf mühitə dair məlumatların ekosistemi” yaratma potensialını genişləndirəcək və ictimaiyyətin ətraf mühitə dair məlumatlardan istifadə edilməsinə, məsləhətləşməsinə və onlarla qarşılıqlı əlaqədə olmasına imkan yaradan bir sıra proqram tətbiqinin (məs.: mobil tətbiqlər) işlənilib hazırlanmasına yönəldiləcək.</p> <p>Məsələn, tətbiqlər vasitəsilə ictimaiyyət aşağıdakıları həyata keçirə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● yerləşdikləri yerə görə ətraf mühitə dair məlumatların real vaxt rejimində əldə edilməsi və onların nəzərə alınması; ● brakonyerlik halları barədə məlumatın verilməsi, çirkənlənmiş ərazilərin işarələnməsi və bununla bağlı həyacan siqnalının verilməsi və s.; ● qonşuluqda ətraf mühitin qorunmasına yönəldilmiş tədbirlərdə iştirak edilməsi;

Tədbir	Prioritet	Təsvir
		<ul style="list-style-type: none">ətraf mühitə dair topladıqları məlumatlarının mümkün olduğu təqdirdə hökumətin hazırladığı tətbiqlərlə inteqrasiyası;Azərbaycan ərazisində ətraf mühitin monitoringi üzrə məlumatların əldə edilməsi üçün kraudsorsinqdən (vətəndaş tərəfindən yaradılan məlumatlar) istifadə edilməsi. <p><i>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin Əməkdaşlıq (Şəbəkə) bölməsində təklif edilən tədbirlərlə əlaqəlidir.</i></p>

Təqdim olunan tədbirlərin həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq üçün Qabaqcıl Tədbirlər üzrə Hesabatda aşağıdakı nümunələr və tövsiyələr verilir:

- Qarşılıqlı əlaqə çərçivəsinin yaradılması (Al və Litvanın nümunələri);
- Milli səviyyədə inteqrasiya olunmuş ətraf mühitin monitoring sistemini yaradılması (Ukrayna nümunəsi);
- Açıq Məlumatlar Portalının yaradılması və dövlət sektorunun məlumatlarının dərc edilməsinin dəstəklənməsi (İrlandiya, Niderland və İspaniyanın nümunələri);
- “Ətraf mühitə dair informasiya üçün vahid və istifadəçi üçün asan bir veb giriş nöqtəsinin yaradılması” (İrlandiyanın və Avropa Ətraf Mühit Agentliyinin nümunələri);
- Geoməkan üzrə məlumatlara və GIS texnologiyalara əsasən təkmilləşdirilmiş platformalar üzrə infrastrukturun işlənilib hazırlanması (Al və Litvanın nümunələri);
- Regional səviyyədə ekoloji məlumatların bölüşdürülməsi üçün texnoloji dəstəyin göstərilməsi.

Yol xəritəsi tədbirləri: Mündəricat (Şəbəkə)

SEIS sütunu baxımından Azərbaycana təklif edilən tədbirlər: Əməkdaşlıq aşağıdakı cədvəldə göstərilir.

Cədvəl 5. SEIS sütunu baxımından tədbirlər: Əməkdaşlıq

Tədbir	Prioritet	Təsvir
20. Açıq məlumatların tətbiqi üzrə birgə institusional çərçivənin yaradılması	Yüksək	<p>Hazırda Azərbaycanda açıq məlumatların inkişafı üçün milli səviyyədə koordinasiya mexanizmləri yoxdur. Nəticədə, bu tədbir xüsusilə ətraf mühit komponenti ilə əlaqəli açıq məlumatların idarə olunması üçün lazımi institusional çərçivəni gücləndirəcək.</p> <p>Bu tədbirdə ətraf mühitə dair məlumatların bölüşdürülməsini, təkrar istifadəsini və nəşr edilməsini təmin etmək üçün qurumlar arasında daha güclü əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin zəruriliyinə diqqət yetiriləcək. Açıq məlumatlar üzrə birgə institusional çərçivənin yaradılmasına yanaşmanın nümunəsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:</p> <ul style="list-style-type: none">Müxtəlif subyektlərin məsuliyyətinin aydın şəkildə nəzərdə tutulan və milli, eləcə də tematik səviyyələrdə açıq məlumatlar üzrə məsuliyyət bölgüsünü təmin edən mövcud qanunvericilik bazasına və ya əlavə ikinci dərəcəli yeni qaydalara düzəlişlərin edilməsi (məs.: açıq məlumatlar çərçivəsini idarə etmək üçün ümumi qaydalar və ətraf mühitə dair ayrı-ayrı məlumat mənbələri üçün açıq məlumatların

			<p>yayımlanması prosesinin daxili qaydada qurulmasına dair xüsusi qaydalar olmalıdır);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Əməkdaşlığın əməliyyat mexanizmlərinin (yəni, proseslər, prosedurlar və qabaqcıl təcrübələr) yaradılmasında köməklik/dəstək göstərən sektorlararası işçi qrupunun təsis edilməsi; • Milli maraqlı tərəflər və müxtəlif məlumat istifadəçiləri arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün tədbirlərin / forumların / müntəzəm dialoqların təşkili. <p>Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatda Aİ-də açıq məlumatlar sahəsində qurumlararası və beynəlxalq əməkdaşlığın dəstəklənməsi üçün həyata keçirilmiş təşəbbüslərin nümunələri təqdim edilir. Açıq məlumatların yetkinliyinə dair 2019-cu il üzrə hesabatında ölkədə institusional çərçivənin yetkinliyinin qiymətləndirilməsi meyarları təqdim edilir. "Aİ-nin üzv dövlətlərində ətraf mühitin idarə olunması üzrə qiymətləndirmə strukturunun işlənilib hazırlanması¹³" adlı sənəddə ətraf mühitə dair idarəetmə üçün institusional təcrübənin yaradılması üzrə qabaqcıl təcrübə əks etdirilir.</p> <p>Bu tədbir mövcud yol xəritəsinin Mündəricat hissəsində təqdim olunan tövsiyələr və qanunvericilik bazasının yenidən nəzərdən keçirilməsi məqsədi ilə əlaqəlidir.</p>
	<p>21. Ekoloji və açıq məlumatların email üçün genişləndirilmiş potensialın işlənilib hazırlanması və təmin edilməsi</p>	<p>Yüksək</p>	<p>During the period of "ENI SEIS II East" layihəsinin həyata keçirildiyi dövr ərzində ətraf mühitə dair məlumatlar/məlumatların idarə edilməsi və yayılması sahəsində hazırda dövlət qurumlarında çalışan işçilərin kadr potensialının və texniki imkanlarının mövcud olmaması Azərbaycanda əsas çatışmazlıqlardan biri kimi müəyyən edilmişdir.</p> <p>Bu tədbirin komponentləri aşağıdakıları əhatə edir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milli və yerli səviyyələrdə ətraf mühitə dair məlumatların idarə edilməsi və hazırlanması üçün lazımi imkanların (insan resursları və alətləri) qiymətləndirilməsi; • İxtisaslaşmış işçilərin işə götürülməsi və açıq məlumatların və ətraf mühitə dair məlumatların idarə edilməsi üçün zəruri alətlərin tədricən alınması; • Ətraf mühitə dair məlumatların hazırlanması və yayılması üçün prosedur və proseslərin hazırlanması və inteqrasiyası; • Dövlət qulluqçuları və/və ya məlumat bazasının operatorları və ya məlumatların emalı üzrə işçilər üçün peşəkar inkişaf/təlim planları. Bununla bağlı məlumatların emalına görə cavabdeh olan işçilər üçün rəsmi təlim (məcburi) proqramların

			<p>qabaqcadan müəyyən edilməsi mümkündür və bu təlimlər sertifikatlar vasitəsilə tanına bilər.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Aİ-nin üzv dövlətlərində ətraf mühitin idarə olunması üzrə qiymətləndirmə strukturunun işlənilib hazırlanması” sənədində bu sahədə potensialın artırılması üçün həyata keçirilmiş təşəbbüslərin bir çox nümunəsi təqdim edilmişdir. “3.5.2. sayılı İnzibati orqanlar (ətraf mühitin mühafizəsi müfəttişliyi, polis, gömrük, prokurorluq və audit qurumları) adlı bölmədə Aİ-da potensialın artırılması nümunəsinə çox diqqət yetirir.</i> <p>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin “<i>Ətraf mühitin monitorinqi üçün texniki imkanların gücləndirilməsi</i>” və “<i>Orxus Konvensiyasına və PRTR Protokoluna uyğun olaraq ətraf mühitə dair məlumatları da daxil olmaqla ətraf mühitə dair məlumatlarının idarə edilməsi üçün vahid bir sistemin inkişaf etdirilməsi və (ya) davam etdirilməsi</i>” tədbirləri ilə əlaqəlidir.</p>
22. Yol xəritəsinin həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq üçün beynəlxalq və regional əməkdaşlığın dəstəklənməsi	Yüksək	<p>Bu tədbir hazırkı yol xəritəsinin tətbiqində köməklik göstərmək üçün beynəlxalq və qabaqcıl təcrübə ilə Azərbaycanın dəstəklənməsinə yönəldilir. Bunun üçün aşağıdakılar tövsiyə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Təcrübə mübadiləsi aparıla biləcək forumların və digər platformaların müəyyən edilməsi; • Qabaqcıl təcrübələrin mübadiləsi üçün regional və beynəlxalq səviyyədə əsas maraqlı tərəflərlə əlaqələrin qurulması; • Beynəlxalq və regional təşəbbüslərin siyahısının tərtib edilməsi və onların potensialının qiymətləndirilməsi. <p><i>Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatında bu tədbirin görülməsi üçün həyata keçirilə biləcək təşəbbüslərin nümunələri “Açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatlar üzrə dövlət idarəetmə orqanlarının, ictimaiyyətin və işgüzar dairələrin məlumatlılığının artırılması” bölməsində təqdim edilir.</i></p>	
23. Vətəndaşlar və iqtisadi operatorlar arasında açıq hökumət və açıq məlumatlar haqqında məlumatlılığın artırılması	Yüksək	<p>Azərbaycanda ictimaiyyətin açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatlılığın səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə artırılmalıdır. Bakıda keçirilmiş təqdimatlar gələcəkdə təkrar tətbiq və davam etdirmək üçün uğurlu reklam kampaniyalardan ibarət olmuşdur. Eyni zamanda “EKO-RADAR” tətbiqi daha geniş reklam və inkişaf üçün dəstəklənən maraqlı bir konsepsiyadır.</p> <p>Bu tədbir davamlı fəaliyyət göstərmək, möhkəmləndirmək və lazım olduğu yerlərdə genişləndirməklə ətraf mühitə dair məlumatların rolu və təsiri, əlçatanlığı, istifadəsi və digər əlaqəli aspektlər barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılmasına yönələcəkdir. Yuxarıda göstərilən tədbirlər ətraf mühit</p>	

		<p>üzrə tətbiqlərin təbliğinə və onların istifadəsinin genişləndirilməsinə yönəldilə bilər.</p> <p>Əlavə olaraq, ətraf mühitə dair məlumatın istifadəsinin/təkrar istifadəsinin və bölüşdürülməsinin təbliği üçün aşağıda göstərilən bir sıra tədbirlər görülməlidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• “Hackathon”• Forumlar• Təşviqat kampaniyaları• İnkubatorların inkişafı• Dövlət özəl sektoru tərəfdaşlığının inkişaf etdirilməsi;• Milli qurumlarla QHT və akademik sektor arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi. <p><i>Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatında bu tədbirin görülməsi üçün həyata keçirilə biləcək təşəbbüslərin nümunələri “Açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatlar üzrə dövlət idarəetmə orqanlarının, vətəndaşların və işgüzar dairələrin məlumatlılığının artırılması” bölməsində təqdim edilir.</i></p>
--	--	---

Nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsinin asanlaşdırılması üçün Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Hesabatda aşağıdakı mövzulara dair nümunə və tövsiyələr əks etdirilir:

- Dövlət qurumları arasında elektron hökumət və rəqəmsal həllər barədə məlumatlılıq və motivasiyanın artırılması (Aİ-nin nümunəsi);
- Dövlət və özəl müəssisələri arasında elektron hökumət barədə məlumatlılığın artırılması (Aİ-nin nümunəsi);
- Açıq məlumatlar üzrə təşəbbüsün (təşəbbüslərin) əlaqələndirilməsi (İrlandiyanın nümunəsi);
- Açıq məlumatların idarə edilməsi üçün proses və prosedurların yaradılması (Litvanın nümunəsi);
- Dövlət idarəetmə orqanlarının, ictimaiyyətin və biznes dairələrinin açıq məlumatlar və ətraf mühitə dair məlumatlar barədə məlumatlılığının artırılması (Belçika, Kipr, Aİ, İtaliya və Luksemburqdan nümunə);
- Açıq məlumatların təşkilatlar arasında təbliği;
- İstifadəçi rəylərinin toplanması və açıq məlumat təminatçıları ilə istifadəçilər arasında yeni əlaqə vasitələrinin təmin edilməsi (İspaniyanın nümunəsi).

